

борхесовски знатижељни новосадски библиофил био подједнако заинтересован за путописне реминисценције 'несташног' Марка Цара [...] и јегарске 'кронике' инспирисане животом грофа Ђорђа Бранковића" (25).

Акрибијски приступ у припреми овога издања видљив је и у указивању на грешку у натпису на надгробном споменику Мише Димитријевића у Новом Саду, а особито је од значаја ослањање на прва издања ауторових текстова – чиме је савременом читаоцу омогућено да се на тренутке нађе у улози читаоца деветнаестовековне периодике.

Као што је евидентна међусобна увреженост текстова Мише Димитријевића, услед чега читалац једног текста може бити лако усмерен и мотивисан за читање другог (и/или трећег), евидентна је увреженост и комплементарност досадашњих књижевноисторијских проучавања и приређивачких послова Радослава Ераковића, те академски профилисан читалац књиге *Из расјурених усјомена* лако може скицирати путању његовог вишедеценијског архивског и луцидно вођеног истраживачког прегалаштва које у колоплет поставља и Јакова Игњатовића, и Јована Суботића, и Никанора Грујића, и Димитрија Давидовића и – друге, који са Мишом Димитријевићем добијају нови угао посматрања. С друге стране, статус Мише Димитријевића, након Ераковићевог приређивачког подухвата, може се посматрати уз латинску изреку *Fortuna aliud cogitat* – са назнаком нових читања, која у основи садрже најважније: отргнуће од заборавља.

Др Марија И. СЛОБОДА

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима

marija.sloboda@gmail.com

ПРЕЦИ И ПОТОМЦИ У КЊИЖЕВНОСТИ И ЖИВОТУ

Драган Лакићевић, *Мој Ђојић*, Партенон, Београд 2025

*Као што иза држава, рајова и ејоха – остијаје истио сунце,
иако после свих животија – остијаје ирича, једино што ваља.*

Животи који није за иричу – као да није ни истиојао.

Књига *Мој Ђојић* већ својим насловом сугерише да је Драган Лакићевић осећао посебну блискост са овим великим ствараоцем наше књижевности, која се засигурно огледала на више поља. Упркос видљивом присном односу према стваралаштву али и лику Бранка Ђопића, аутор

је успео да својом књигом остане у домену професионалног и објективног говора о књижевном опусу овог писца. О наведеном ближе сазнајемо већ у уводу, где се помињу сва она Ћопићева дела која су деценијама део одрастања и живота бројних генерација читалаца. Лакићевећ безмало пола века пише о њима, а међу корицама ове књиге је сабран велики део његових многобројних утисака и запажања.

Једна од важних сажетих и значењем обременених карактеризација Ћопићевог целокупног књижевног опуса јесте та да је он „на прелазу из старог у ново. Из архаичног предања, мита и веровања [...] у нови, ђачки, градски, модерни свет” (15). Кроз целокупну књигу Драган Лакићевећ разлаже, проширује и конкретизује ова два пола исте идеје, а то је Ћопићево стремљење да од традиције узме оно њему најупечатљивије и покаже да је важно и потребно да се то имплементира у савремено књижевно дело, те тако продужи животни век свим мудростима наше прошлости. Најчешћи поступак који је биран за постизање овог настојања јесте хумор. На више места у књизи наглашава се пресудан утицај који је духовитост оставила не само на књижевност за децу (иако највише на њу) већ и на дела намењена одраслој публици.

Три су топонима које Драган Лакићевећ издваја као апсолутне предводнике Ћопићевих јунака, а то су кућа, родно место и земља у којој живе. Сви они буде у њима осећања која функционишу као покретачи радње, чији расплет води ка поукама које моралне вредности не смеју да се изгубе из вида како год се околности живота мењале. У Ћопићевој књижевности за децу издваја се и четврто кључно место, без кога ништа не би било исто, а то је школа, као збиралиште и као прво место отпора, од кога све почиње. Одлазак деце из школе је њихов улазак у причу. Ћопићев јунак над јунацима је Никољетина Бурсаћ, неизоставан лик у неколико његових књига, од којих се истичу *Доживљаји Никољетине Бурсаће*. Запажајући ово, Драган Лакићевећ је овом лику посветио посебну пажњу у анализи. Никољетина је „митраљезац голубијег срца” и један од припадника и предводника дружине деце – јунака, који су ауторов омиљени начин за наглашавање природне људске потребе за слободом, која се одрастањем и новим животним околностима у којима су се нашли може препознати и у основи њиховог патриотизма. Драгану Лакићевећу је било важно да довољно акцентује да је Бранко Ћопић писао из патриотизма, те је, следствено томе, и своје књижевне ликове градио на темељу истих вредности по којима је живео. Дечја борбена дружина може се сматрати великим колективним јунаком Ћопићевих дела, кога налазимо и у делу *Орлови рано леће*, као и у *Маћарећим годинама*. Доводећи у најближу корелацију све приповетке и романи који почивају на истим основама, Драган Лакићевећ је понудио значајну перспективу за посматрање и тумачење великог дела Ћопићеве прозе.

Аутор није заобишао ни говор о Ћопићевој поезији, којој током година није много критичара поклањало пажњу, према његовом мишљењу потпуно незаслужено. У њој се на нови начин чита о истим опсесивним темама, али и пружа могућност за осветљавање ликова који су у прози остали на маргини. Међу такве спадају лик мајке, баке и девојке, односно женски ликови у његовој књижевности. „Свака Ћопићева мајка је ’Херојева мајка’, од Николетинине мајке која га испраћа у борбу, до Месечеве баке која га дочекује након ноћних лутања. Драган Лакићевић је препознао да је значајно да апострофира песме о јуначким мајкама на прагу кућа, које су исто толико јунаци као и њихови синови. Колективна и општа мајка је и Босна, као, можемо рећи, пети Ћопићев топоним. Планине Босне су Николетинина друга мајка, али и мајка свих ликова које су сакриле под своје зелене шумовите скуте, како их се непријатељи не би дочепали. Име Небојша је „омиљено име Ћопићеве поезије, заједнички именитељ незнатних хероја”, који би могли почивати у некој од оних 12 хумки из његове последње песничке збирке *Сеоско гробље*. Гробље и сећање на претке су још неке у низу повезница које нераскидиво држе Ћопићеву поезију и прозу на окупу, о чему Лакићевић пише када анализира однос према јуначким прецима као вечитим стражарима. Он сматра да „Бранко Ћопић пева у име народа који верује у своју будућност”, а ту мисао поткрепљује анализом односа Ћопићевих јунака према народним и косовским херојима из прошлости, од којих су потекли и које наслеђују, како би наставили њихове подвиге. Николетина Бурсаћ, за разлику од својих ратних дугова из приче „Необични савезници”, нема страх од гробова: „Богоми се ја у њих поуздам боље нег у какве друге!” Један исто тако поуздан предак јесте и деда Раде из *Баџиће сљезове боје*, који је највећи заштитник и захваљујући коме је његов унук израстао у честитог момка.

Поред прецизног говора о литерарним особеностима Ћопићевог стила и вештине писања, књига *Мож Ћопић* Драгана Лакићевића изведена је нитима политичког аспекта времена у коме су настала дела која су предмет анализе. Помен идеологије је свакако неизоставан када је реч о овом писцу, с обзиром на његова јасна опредељења, али с тим у вези неопходно је истаћи да је Лакићевић умео да акцентује прилике у којима то аутору није ишло наруку, односно да мапира која су то мање успела Ћопићева дела, као и који су могући узроци томе. Видели смо да исправно запажа да наведено никако није једини облик на који се одређена пишчева лична уверења одражавају на његово писање, односно, у већини случајева она су више помогла него одмогла томе да књига, песма или прича постану типски репрезентанти универзалних људских порука, које ће се преносити на неколико генерација, све до наших дана.

Драган Лакићевић кроз своју књигу не прати хронологију Ћопићевог стварања, већ увезује говор о поезији и прози према свом личном

осећају које дело би могло да допринесе осветљавању другог. Овим настаје богат сноп нових увида у опус Бранка Ћопића. Иако су се познавали лично, верујемо да би аутор подједнако надахнуто писао ову књигу и да то није био случај. Надамо се да ће његова жеља да ово дело (п)остане једна од литерарних ода Ћопићу бити услышана.

Мср Марија С. ЦВЕТИЋАНИН
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
cveticaninmarija435@gmail.com

ВРЕМЕ, ПРОМЕНА И ПРОТИВРЕЧНОСТ

Трулс Вилер, *Шта је време*, превела с норвешког Јелена Војиновић, Карпос, Лозница 2025

Студија норвешког филозофа Трулса Вилера (Truls Wyller), посвећена концепту времена и начинима његовог историјско-културолошког сагледавања и премеравања, представља праву малу читалачку драгоценост. Публикација *Шта је време* објављена је у едицији „Минерва” лозничке издавачке куће Карпос, која садржи сродне књиге-појмовнике посвећене схватању антике, средњег века, филма, реторике и многих других конститутивних појмова друштвено-хуманистичких наука, а у питању су преводи есејистичких разматрања из пера скандинавских аутора. Вредност ове едиције лежи у одабиру књига које су суштински научна литература, али писана есејистички, непосредним изразом, неоптерећеним узусима академског писања, што студије и чини утолико пријемчивијим.

Трулс Вилер вешто води читаоца кроз дијахронијско сагледавање опсега појма времена, различите концепције и (не)могућности његовог премеравања, те физичке, филозофске и религијско-митске увиде истраживача који су посветили пажњу овом важном феномену. Књига је организована у седам поглавља,¹ премрежена ликовном грађом и графиконима, а на концу публикације је дат именски регистар. Интересантно је да аутор бира неколико уметничких прилога из различитих епоха, израђених другачијим техникама, као што су цртеж, гравура, дрворез или

¹ Наслови поглавља верно осликавају њихов садржај, те их није згорег навести: „Увод: које време?”, „Часовник и његова прошлост. О традиционалним и савременим схватањима времена”, „Физичко време: Ајнштајн”, „Филозофско време: Бергсон, Хусерл, Хајдегер”, „Време понављања у животу, религији, историји и књижевности”, „Да ли икакво време уопште постоји” и „Људско сада”.